

[Tesdaupf.]

denne forbindelse være ganske underordnet. Vi erkender, det var en fejl, fordi afhøringerne og undersøgelserne hellere skulle have været lagt i hænderne på neutrale jurister, som teknisk var vant til opgaver af denne art; jeg tror, undersøgelserne var blevet bedre og mere udtømmende, mere objektive. Jeg tror også, at undersøgelserne trods alt var blevet hurtigere færdig. Jeg vil selvfølgelig i denne forbindelse tilføje, at jeg er klar over, at undersøgelserne af de tyske dokumenter har sat en grænse for denne hurtighed.

Men når denne kritik af de parlamentariske kommissioners sammensætning og arbejdsresultat er fremsat, må jeg tilføje, at det mægtige materiale, som alle afhøringerne frembyder, er meget levende og meget værdifuldt, navnlig som historisk materiale, efter min mening endda *meget* værdifuldt.

Det ærede medlem hr. Poul Møller og jeg mener dernæst, at man ved bedømmelsen må skelne skarpt mellem tiden før og tiden efter 9. april 1940. Jeg ønsker at understrege dette synspunkt så stærkt som overhovedet muligt. Da først fjenden havde besat landet og man med folketingets tilslutning havde bestemt sig for at føre en politik, som under de givne forhold søgte at skabe de tåleligste forhold for vort lands befolkning, blev tilstanden så afvigende fra alle tidligere kendte tilstande både under fred og under krig, at det ikke vil være muligt i dag virkeligt at udrede trådene fra den tid.

Efterdønningerne fra besættelsestiden og fra besættelsestidens opgør vil rulle længe i vort land, rulle med beskyldninger for og med følelsen af begået uret på begge sider. Jeg tror ikke, man opnår nogen klaring ved videre diskussion eller ved videre forsøg på at rette fejl. Det vil altsammen blive mangelfuldt, fordi opgaven i sig selv er umulig at komme til bunds i. Det materiale, som de parlamentariske kommissioners beretninger afgiver herom, vil for en eftertid være af stor historisk værdi, men efter min mening også kun det.

Jeg vil gøre to personlige bemærkninger til dette tidsrum og til kommissionernes beretninger derom. Den ene er, at mellem alt, hvad man studser over, og alt, hvad man

faktisk må tænke sig flere gange om for at forstå, at sådan var det virkelig i disse mærkelige og uhyggelige fem år, mellem alt dette forekommer kommunisternes arrestation mig at være det, som for den almindelige iagttagere er sværest at affinde sig med, og jeg siger det, fordi jeg i mine overvejelser derom også har beskæftiget mig med, om det virkelig var lovligt. Jeg kender selvfølgelig det resultat, som Højesteret kom til, men jeg synes altså, at man her for besættelsestidens vedkommende er ved det sværeste punkt, det punkt, hvor man mest direkte gik til grænsen, ja, efter almindelige forhold og begreber over grænsen af det grundlovsmæssige. Men også jeg må selv på dette punkt erkende, at man ikke nu evner at dømme om den tids helt, helt andre forudsætninger for, hvad der var ret eller uret, og derfor også helt, helt andre forudsætninger for, hvad der er samfundets grundlov, når samfundet er i nød.

Det andet, jeg ønsker lejlighed til at sige om denne periode, er, at studiet af beretningerne om denne tid for mig efterlader indtryk af almindelig større modstand hos regering, politikere og administration, end man ofte tænker sig og hører om nu bagefter. Jeg vil fremhæve dette, fordi jeg tror, der er mange af dem, der kritiserer, og som naturligt har svært ved at forstå de ydmygende skridt, store og små skridt, som vi blev tvunget til, der ville have godt af lidt mere indgående, end det vel sker for de flestes vedkommende, at læse om den i sandhed utaknemlige kamp, som blev kæmpet hen over skrivebordene i disse triste år. Men omvendt vil jeg gerne have sagt, at jeg håber, at fremtiden også virkelig vil forstå at værdsætte ikke mindst de første vanskelige og modige og blodige skridt på den underjordiske modstands trange vej. Vi er tilbøjelige til at glemme, og her er noget, der aldrig bør glemmes.

Om tiden før den 9. april og da navnlig om den sidste fase har det ærede medlem hr. Poul Møller og jeg i udvalgets betænkning afgivet en udtalelse, som jeg af forhåndenværende artikler, navnlig i den socialdemokratiske presse, forstår der skal være stor strid om, og jeg har også nu efter at have hørt det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg)s ordførertale forstået, at sagen ligger på samme måde i socialdemokratiet,